

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIO CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY IV.

BARCELONA 31 DE MAIG DE 1881

NÚM. 31.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis: 2⁵⁰ pessetas al any.—Número sol 25 cénts.
—Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuen dirigir-se totas las comunicacions y en las llibrerías de Verdaguer, Teixidó y Parera, y Felip.

SESSIONS.

- Dia 17 Juny.—Sessió preparatoria de l' excursió á Sant Quintí de Mediona.
— 21 id. —Sessió preparatoria de l' excursió á Sant Feliu Sasserras.

EXCURSIONS.

- Dia 12 Juny.—Visita á las coleccions científicas del Sr. D. Joan Cardona.
— Los senyors associats se reuniran á las 10 del matí en lo local de l' Associació.
— 19 id. —A San Quintí de Mediona.—Edificis dels sigles XIII y XIV. Esculturas notables en l' Iglesia. Surtida en lo primer tren.
— 24, 25, 26 id.—A Sant Feliu Sasserras. Monuments antiquíssims y arxiu de la parroquia.—Surtida en lo primer tren.

SOCIS ENTRATS DURANT LO MES DE MAIG.

- D. Pau Plá.
» Joan Maria Puche y Coviglia.
» Emili Borrás y Pellicer.
» Lluís F. de Alós.
» Artur Bronchal y Matas.
» Joseph Clivillé y Serra.
» Ricart Vidal y Borrás.
» Antoni Andreu y Moragas.
» Claudi Omarch y Barrera.
» Joan Sala y Segret.

DELEGATS.

- D. Bartomeu Vila, á Llinás.
» Magí Abadal á St. Esteve de Palautordera.
» Llorens Draper á St. Antoni de Vilamajor.
» Llorens Albanell Pbre. á Gualba.
» Joseph Oller á la Batlloria.
» Salvador Bernadas á Sta. María de Palautordera.

CONFERENCIA

SOBRE LAS ÚLTIMAS NOTICIAS GEOGRÁFICAS RELATIVAS
Á LA PENÍNSULA DEL SINAI.

Lo dia 29 de Octubre del any prop passat doná la conferencia sobre aquest tema lo soci D. Celestí Barallat y Falguera.

Apoyat principalment en la obra inglesa del Mayor Spencer que resumeix la gran exploració científica de 1868, (encara que no acceptant incondicionalment las opinions del citat autor) doná 'l conferenciant la descripció geográfica de la península sinaítica, ab indicació de la flora, de la fauna y demás particularitats de la mateixa península, fent veure la contraposició geológica y etnográfica entre la meseta de et Tih y la comarca de Tor, y demostrant la rahó de la curva que segons lo llibre sagrat del Exodo formáren los Israelitas en son tránsit desde Ayun Mussa fins á las voras de Akaba.

S' ocupá 'l conferenciant de las cuestiones que s' han suscitat entre 'ls investigadors pera averiguar quin era lo verdader Mont Sinai ó sia la montanya de la proclamació de la lley Mosáica, volent uns que sigui 'l Djebel el Ejmeh, altres lo Djebel Zebir, altres lo Djebel Umus Alavoi y finalmente sostenint los autors de mes importancia, uns que 'l Sinai es lo Djebel Serbal prop del cual hi ha gué un bisbat cristiá en épocas antiguas, y altres que 's lo Djebel Mussa ó montanya de Moisés prop del cual fundá l' Emperador Justinia en lo sigle sisé lo monastir de la Transfiguració que avuy s' anomena de Santa Catarina. Aquest últim segons lo conferenciant es la verdadera montanya de la lley, pero no en lo pich mes alt ahont hi há una capella y una mesquita consagradas á Moisés, sino en lo Ras Sufsáfeh, devant de la planura que porta 'l nom genérich de er Rahah.

Lo conferenciant s' extengué á donar coneixement de las minas y ruinas egipcias que hi há en la península sinaítica; de las inscripcions escritas en dialecte Arameo-Arabe que s' troban en diferents punts de la península, especialmente en Guady Mokasebb; de las tradicions cristianas y dels monuments posteriors á l' época dels anacoretas, y finalmente de las llegendas y costums Beduinas relacionadas ab lo recort de Moisés y ab la veneració religiosa que li professan los indígenas. Igualment s' ocupá 'l conferenciant dels círcols de pedras y de las necrópolis en forma de buch d' abella,

testimonis vivents de la edat de pedra ó al menys monuments de pobles antiquíssims parents ó no de las tribus Amclekitas que junt ab las tribus de Madian habitaban la península en la época del Exodo.

Tractant de precisar l' itinerari del poble d' Israel feu lo conferenciant diferents consideracions sobre las localitats històriques de Masá y de Elim, identificant aquesta última ab lo bosquet de Gharandel com ja en lo sigle sisé ho feya Antoní màrtir; indicá lo siti de Rephidim, que confronta ab lo de Hessy el Kattatin ó font amagada dels escriptors, ahont los Beduins veneran á Moisés com *escriptor* del Llibre de la lley, y per últim indicá fundantse en varias rahons, algunas d' ellas etimològicas, que la montanya de Horeb es lo mateix Djebel Mussa, y que en aquell siti deu també venerarse 'l Moneijah, ó montanya de la primera revelació de Moisés, ahont lo gran profeta sentí directament la veu divina al través de las flamas d' una sarsa encesa. Lo Guady Schreick segons lo conferenciant es lo siti ahont degué tenir lloch la destrucció de la imatge del *bou d' or* que s' habian fabricat los partidaris de las imatges al estil Egipci, y desde la desembocadura del Guady Schreick pot trobarse aproximadament lo camí del poble hebreu passant per Ain Huzerah (que correspon á Hazeroth) y dirigintse per enfilació á las estribacions del Djebel Arádeh.

Avans d' entrar en materia lo conferenciant digué que debia cridar la atenció de la ASSOCIACIÓ CATALANISTA sobre la necessitat d' unir ab los estudis locals tots aquells estudis geogràfics é històrichs que per sa importancia deuen tenir influencia legítima sobre 'l criteri general de nostra época; afegint que las escavacions fetas á Ninivi y á Babilonia; las de las tombas de Tanagra; las de Dodona, las de Troya, y tantas otras com s' han realisat en nostres dias, no poden passar desapercibudas per los aymadors de las excursions científicas; y que per aquest motiu suposaba que no 's trobaria inoportuna una conferencia relativa á un dels sitis mes importants de la historia d' Assia. Estant escrites en castellá las apuntacions que'l conferenciant tenia preparadas indicá que las llegiria en la mateixa forma sense pendres lo treball de traduhirlas, suposat que la llengua castellana es aquí generalment coneguda y

que 'l nostre catalanisme pot ser molt fort y molt enérgich sense necessitat de ser feréstech.

Lo conferenciant dissenyá en l' encerat lo mapa de la península sinaítica indicant la curva de las carenas que apoyan la meseta de et Tih, senyalant la situació de las montanyas que han pretés l'honor d'anomenarse montanyas de la revelació Mosáica, marcant la direcció del riberal Teyran ahont comensava lo desert de Sin segons lo text del Exodo, y per últim fent notar algunas altres particularitats geográficas relacionadas ab las tradicions sobre la emigració d' Israel al través de la península.

Tan important conferencia fou saludada al acabarla lo Sr. Barrallat ab un unánim aplaudiment donat per la distingida concurrència que omplia la sala de sessions.

EXCURSIÓ Á GIRONA

LOS DIAS 17 Y 18 D' ABRIL DE 1881.

Reunits en l'estació del camí de ferro de Barcelona á Fransa nostres consócis Olivó, Casades (P.) y Godó, pera efectuar dita excursió, sortiren en lo tren de las 6 del matí del esmentat dia 17. A dos quarts de deu arribaren á Girona essent rebuts á la baixada del tren per los sócis delegats Srs. Girbal, Botet y Piera y per nostres consocis Srs. Arolas y Ferrer, que desde lo dia anterior se trobavan en dita ciutat, adelantantse als altres excursionistas.

Acompanyats per los Srs. Delegats, observáren en l' iglesia de la Mercé sis grans quadròs, de regular mérit. Seguint per los costarosos carrers d'aquella part de la ciutat, arribaren al convent de St. Domingo, avuy quartel. Una gran escalinata dona ingrés al pati en el que, á má esquerra, s' alsa la bella fatxada de l' iglesia. Es de transició románica-gòtica y 's distingeix per sa sencillesa. En l' ángul esquer de la fatxada crida l' atenció un hermós capitell románich, delicadament treballat, empotrat en dit lloch, sense saber á que respón la colocació d' ell en tal punt. Enfront del portal d' ingrés hi ha l' escala del convent que porta als claustros. Aquestos son un preciós exemplar de la transició románica al gòtich. En un dels ánguls, existiria la glorieta, presentant las columnas aparelladas unidas per un senzill calat y los capitells son molt poch adornats. Damunt de l' espayosa galería baixa del claustre, que

consta d' uns cinquanta quatre archs, apoyats en los ánguls per fermes matxons adornats d' una rica cenefa de fullatje, existeix un altre galería, més moderna, de columnas molt esbeltas.

Convertit lo convent en quartel y habilitat lo temple pera quadras, se trova aquest dividit horisontalment, y desde lo que forma lo pis alt se pot contemplar l' hermosa y desembrassada nau, ab los finestrals, rossetons y ábside. La volta, lliure per sort del emblanquinat, permet veure ab tota sa puresa la pedra, y las líneas dels archs formers y 'ls encrehuats de la volta que venen á unir-se en las sis claus bellament esculpturadas y policromadas, apoyantse aquells en las senzillas ménsulas dels murs. Aquéstos se trovan partits per airosos finestrals, combinats ab rosetons de bells calats. La fundació de tan notable obra data del sigle XIII.

Seguidament se visitáren las ruinas de l' antiga Universitat de Alfons V, de la que tan sols restan los murs de la fatxada y de la que fou capella. Lo solar es avuy un hort, desde 'l qual se pot contemplar un grandíós pany de la muralla de l' época de Joan II, assentada demunt dels grans carreus romans y dels informes pedrals de la muralla dita ciclópea. Mira á la plassa de St. Domingo lo portal adovelat de l' Universitat surmontat d' una lápida del XVI, y á mes, un ninxo ojival que xopluga una peanya y una lápida del dit sigle, en que 's fá constar que en dit punt hi predicá Sant Vicens Ferrer.

Proseguiren la visita per lo estret y típich carrer dels Alemanys, al qual miran rónegas casas de rodons portals ab escuts en algunas d' ellas, cridant molt l' atenció en la casa núm. 11 la galerieta ojival que hi ha en un pati interior. Al tombar en una de las gerigonsas del carrer, entráren en l' hort d' una casa pera contemplar las antigüas murallas y molt especialment las runas de la torra dita de D.ª Joana. Aquesta presenta, demunt d' un gran portal, un bell escut ab los pals de la Casa d' Aragó y de Castella, que parteix una inscripció ab lletras góticas, verdaderament preciosa, que porta l' any de 1467. Contemplaren la bretxa dita dels Alemanys: desde las enderrocadas murallas, en que s' hi llegeix tota la gloriosa historia de Girona, se descobreix lo preciós panorama de la ciutat ab la rica conca del Ter. Se enfiláren pels imponents enderrochs de la Torre Gironella, penetrant en son soterrani, desde 'l que 's veu un gran pany de la muralla romana.

Entrant novament en la ciutat, arribáren á la Seu, admirant l' ábside, obra notabilíssima. Deixáren pera després la visita del interior, contemplant de pas la porta dels Apóstols, la grandiosa mole de la Catedral y lo palau del Bisbe, en qual fatxada hi ha tota mena de finestrals, desde 'ls románichs als del Renaixement.

Tot anant pels carrers de Girona, observaren que 'ls edificis abundan ab finestrals de tota mena, cridant l' esment los de la casa de la Fontana, en lo carrer de Ciutadans, del més pur estil bisantí. Se dirigiren á casa del Sr. Botet, que mostrá galantment als excursionistas sa bona colecció arqueològica.

A la tarde continuáren l' interrompuda visita, dirigintse envers la plassa de la Seu, poguent contemplar la gran fatxada barroca del XVIII, el cim de la superba escalinata de 85 esglahons. En la mateixa plassa cridá l' atenció lo casal de Bonastrell, ab son portal de llarguíssimas dovelas, entre las que hi campeja una bella estatueta de la Verge, ab trepat dosseret y pulida peanya; y malgrat los aditaments de la fatxada pogueren endevinar lo bellíssim aspecte de tal casa ab los airosos finestrals que l' enriqueixen. A son costat s' alsa la casa de l' *Aljama*, típica construcció dels sigles mitjos. Llegíren, ab respecte, la lápida empotrada en la casa Pastors en que 's fá constar que allí visqué l' immortal Alvarez.

Sortint per lo portal de *Sobreportas*, reconegueren com lo punt, tal vegada, més pintoresch de Girona aquell siti. Las fermas y arrodonidas torras que flanquejan lo dit portal, los severíssims absides de St. Feliu ab sos grandiosos finestrals, y la perspectiva del rónech carrer del Llop, en moltes de quals casas hi ha hermosos finestrals, lo fan un lloch per demés pintoresch. La vista del admirable campanar de St. Feliu, obra mestre del XIV, desde lo punt de Trasfiguera, quasi espanta per sa enorme alsada. Seguint per lo carrer del Llop, sortiren al riu Galligans, y desde 'l pont de fusta, es de veure la grandiosa muralla demunt los marges del riu. Al cantó oposat, cridá l' atenció l' antich Hospital dels Capellans. En una plasseta existent en aquells indrets quedáren sorpresos, y al mateix temps avergonyits, davant de la iglesia de St. Nicolau, petita joia románica, convertida avuy en magatzem de serrar fusta. En cambi la preciosa iglesia de St. Pere de Galligans esborrá aquell mal efecte. La fatxada, ab sa porta ricament esculpturada, es una preciositat del art en lo sigle XII.

L'interior de l'iglesia segueix lo mateix estil que la fatxada, y 's desplega ab tres naus, sent la del mitx molt esbelta. Macisos pilans sostenen la volta de canó seguit, tenint aquells adossadas las columnas d'hermós capitell que sostenen los archs. Seguidament penetráren en los claustros románichs, en los quals se ha establert lo museu provincial d'antiguetats. Aquet ocupa ademés un pis construït damunt dels claustros y es bastant rich, especialment en lápidas romanas, judaicas y góticas.

A mes examináren la rica colecció de capitells, y altres fragments arquitectónichs, románichs y gótichs; que 's trovan en lo claustro. Pujaren al pis que demunt d'ell s'assenta, y observaren en la paret de l'escala un gran tapís ab figuras de l'història antiga, que sembla del XVIII. Ademés se conserva un bon monetari, una colecció d'armas primitives, y altres objectes arqueològichs. Cobreixen las parets alguns quadros, obras pictòricas algunas d'ellas de relevant mérit.

S'acabá de passar la tarde entre la Seu y Sant Feliu, quals preciosos temples se visitáren detingudament l'endemá dia 18, en companyia del soci Sr. Támara que arrivá ab lo tren de la tarde.

Lo dia 18, malgrat la persistent pluja que caigué durant tot lo dematí, se continuá la visita, comensant per lo convent de Sant Domingo ab lo fi de traure dibuixos.

Després d'haber recorregut altra volta lo mateix que 's visitá lo dia avans, per férsen cárrech lo Sr. Támara, y tráuren dibuixos, se dirigiren á visitar l'interior de la col·legiata de Sant Feliu.

Aquesta admirable obra construïda en 1313 damunt de las antigas catacumbas de Girona, crida l'atenció no sols per son ábside románich de molt bell aspecte, si que també per los antichs sepulcres que adornan lo mur exterior aprop de la notable porta lateral. Aquesta es gòtica, y en las parets que forman l'atri s'obran unas dobles ojivas caladas sostingudas per primas columnetas, que tenen algunas laudas sepulcrales. L'interior presenta tres naus, ab ample crehuer, sent la del mitj d'una elevació extraordinaria. Damunt dels fermes archs semicirculars que la posan en comunicació ab las naus laterals, hi corra una galeria románica. L'ábside queda tapat per un soberch altar gòtic, enriquít ab preciosas pinturas al encàustich y esculturas policromadas y dauradas ab notable acert. En las parets del presbiteri son de veure dos curiosos

alts relleus romans representant la cassa del Lleó y la Nit y además dels primers sigles de l' Iglesia. En lo mateix altar major, demunt de la mesa hi ha lo sepulcre de Sant Feliu, obra romana digne d' esser vista, per lo perfecte relleu que l' adorna.

Molt notable es per sa grandiositat y riquesa la capella de Sant Narcís, patró de Girona, en la que existeix lo modern monument al general Alvarez.

Seguidament, acompanyats per lo Sr. Girbal, anáren á visitar detingudament la Seu. Al entrar en son interior per la porta principal es d' un efecte grandíssim veure com se desplega ab un atreviment no imaginat l' altíssima volta de la ample nau. Al fons de tot, y com enbolcalladas per las ombras del misteri, 's veuben las tres naus del presbiteri y abside d' un efecte místich extraordinari. La llum que permeten passar los pintats vidres dels llarchs finestrals calats, dona un conjunt de tons de clar-obscur que 's combina ab las líneas severas del monument. Continuaren observant los detalls que enriqueixen la Seu gironina, quedant admirats davant lo sepulcre del Bisbe Pau, riquíssima obra del XV, lo del bisbe Rocaberti, ab estatua jacent, altre de Vilamari: no menys notables son los del Comte Ramon Berenguer *Cap d' estopes* y devant seu el de la comtesa Ermesindis y lo del bisbe Berenguer d' Anglesola. Examinaren detingudament lo preciós retaule gòtich del XIV, de plata, plé d' estatuetas en relleu, y que remata ab tres creus antiquíssimas y á mes presenta á abdos costats duas caixetas prolixament cisel·ladas ab arabeschs y lo dosser d' aquell rich metall, que xopluga la mesa del sigle XII. Detrás del retaule hi ha la bisantina cadira (*Sede*) del Bisbe, de marbre fosch, y de forma molt primitiva; á la qual se deu pujar per la escala de dos rams. Seguidament anáren á visitar los claustres románichs. Demunt de la porta que comunica ab lo temple hi ha lo sepulcre de Guillem de Montgrí. Alguns sepulcres y un bon nombre de lápidas sepulcrales cobreixen los murs, y sobre del gòtich portal, avuy capella dels Escolans, crida l' atenció una Verge románica coronada per dos àngels, que venen á formar un dosseret. Los capitells de las dobles columnas y las cenefas dels matxons son esculturats ab gran varietat d' assumptos. Mira al claustro la ferma y típica torra románica, dita de Carlo-

magno.

Visitaren acte seguit, l' arxiu del Capítol en el que 's custodia la gran urna de plata del monument; en la Sala Capitular lo tapís del sigle XII, en altre dependència dos valiosas taulas del XV representant dos Sants; examinaren la riquíssima Bíblia que Carles V de França regalá en 1378 á la Seu de Girona, obra d'extraordinaria válua, de Bernardí de Modena; així mateix dos grans *papyrus* del VII ó VIII; lo raríssim *Apocalipsis* del X y las escobertas d' un llibre, admirable obra de talla del sigle XI. Seguidament en la Sagristía 'ls fou mostrat lo tresor de la Seu, consistent en la Custodia, algunas creus, reliquiaries y *lignum crucis*, d' or ab pedras prehuadas y de plata, joyell tan rich con artístich.

Sortiren de la Seu per la porta del claustre que mira al exterior y desde qual punt se gosa d' una hermosa vista.

Aprofitant los curts moments que 'ls restavan per empendrer lo retorn, visitáren l' arxiu de la Casa de la Ciutat. Avuy los pergamins mes antichs sols datan de 1345. Examinaren lo *llibre vert*, escrit en pergami y conté privilegis del temps de Lluís lo Piadós, y també los no menys notables *llibres vermell y groch*, ab documents que 's remontan al 1090. Ab gran amabilitat lo arxiver Senyor Chia mostrá ditas curiositats als excursionistas.

Anáren per fi á despedirse del Sr. Girbal, que tan amablement habia acompanyat á nostres consocis per tot, arribant á bon punt á l' estació y retornant en lo tren de las 4'15 á esta ciutat, ahont s' arribá á las 8'30.

EXCURSIÓ Á SANT MADÍ DEL VALLÉS

LO DIA 15 DE MAIG DE 1881.

Lo dia 15 del present mes s' efectuá l' excursió á Sant Madí del Vallés, assintinhi los Srs. Masriera, Barallat (H.) Vergés, Doria, Ricart, Miracle, Cardona, Gich y Querol. Desde 'ls *Josepets* se encaminaren á peu per lo fons de Vallcarca fins á trobar la carretera de Horta y d' allí passaren á contemplar las ruinas del monastir de Sant Jeroni de la Vall d' Hebron. Poch interés ofereixen al arqueolech, n' obstant es de planyer que algunas pedras que restan per allí espargidas, no estiguin en mes edecuat y segur lloch. Seguiren per la dressera fins á trobar la carena de Coll-Cerola, y un cop allí, no pot menys l' esperit que

embadalirse y entussiasmarse al davant del magnífich panorama que li presenta la naturalesa. Per la part de Llevant se contempla lo extens pla de Barcelona ab sas importants poblacions y sa hermosa mar llatina. Per las de Nort y de Ponent á la sempre poética y atractiva comarca del Vallés, rodeijada per aquella série de montanyas, de formas tan singulars, tan variadas y encantadoras, que donan á la dita comarca una fesomia y expressió sumament poética.

Desde dita carena y constantment acompanyats per la festiva canturia dels rossinyols, baixaren serpejant las faldas de la montanya fins á arribar á la célebre ermita. Una rica y variada vegetació boscatana omplia l' admósfera d' exquisida fragancia, y las galas totas de la natura semblaban arreplagarse en obsequi als excursionistas, donchs que dita tarde fou, verament, una de las mes hermosas y mes dolsament tranquilas que puga oferir la primavera.

La ermita no te gran valor artístich, pero, en cambi, crida ab justicia la atenció del arqueólech, donchs que dita petita iglesia y lo camp immediat á la meteixa en sa part S. E. recorda la tan coneguda y popular tradició de Sant Sever que fugint de Barcelona, trobá al pagés Madí sembrant fabas y despres d' haberse 'n despedit lo Sant Bisbe, en un instant cresqueren, floriren y granaren ditas llegums, naixent d' aquí lo proberbi catalá: *Per Sant Sever, fabas á fer*. Sapiguda ja lo restant de la tradició, es per demés referirla; mes los excursionistas estigueren llarch rato contemplant lo camp que fou un dia teatre de prodigis tan sobrenaturals, y que s' anomena avuy *Camp de Sant Madi*. Segons los actuals masovers dit camp es de tots los de la encontrada lo que ofereix mes abundó de fruyts y no hi ha memoria de que hi hagi pedregat mentres que 'ls camps vehíns han sigut, molts vegadas, perjudicats per las pedregadas.

La ermita está dedicada á la Verge María. La construcció es primitiva románica, si be molt desfigurada per los emblanquiments y adefessis posteriors: se compon de una grossa volta y sas dimensions son bastant redubidas. Lo verament notable de la ermita y que crida forsament l' atenció del artista es lo mitj relleu de la fatxada damunt la porta de entrada que representa al Etern Pare aguantant á son Fill clavat en la creu. Las duas santas testas

y demés detalls del relleu formen un conjunt singular y curiós, digne del estudi y de la contemplació. La imatge de la Verge, en lo altar major, es de marbre y tambe bastant curiosa, distingintse especialment per la configuració dels plechs de las robas; mes los excursionistas no li donaren la antigüetat remota que se li atribueix, conjeturant sia obra dels segles xiv ó xv. Alguns retaules de poca importancia figuran en dit altar, y en lo paviment hi han varias sepulturas ab inscripcions. Completa las particularitats d' aquella ermita una font baptismal feta d' una pessa entera de marbre del país.

Davant la ermita hi ha un espay cercat, que en altre temps fou cementiri. En lo ángul S. hi ha un tros de pedra que probablement seria base de una columna jónica y en sa part colateral, altre tros de pedra movable, lo que suposaria, tal vegada, la existencia de un porxo. Dos xiprers restan davant la ermita, com fidels y muts guardians d' aquells llocs tan interessants pera la historia religiosa del nostre bisbat. A un quart se troba la font anomenada *Font de Sant Sever* lloch enllassat ab la tradició indicada.

Prop la ermita s' aixeca la casa de pagés, en la qual se mostra la cambra ahont dormia Sant Madi. Mes que la verdadera cambra, donchs que la construcció es de época posterior, será tal vegada lo lloch ú orientació de la antiga vivenda. En est recinto en senyal de veneració no s' hi dorm, ni s' hi menja, ni s' hi treballa; y careix d' un signe visible que senyali ó recordi al viatjer la veneració que li tributan los habitants de la casa, com per exemple un cuadro, una lápida, la imatge del Sant, etc. res absolutament; permaneixen nuas las parets, lo sostre y lo trespol.

En dita casa se guarda un llit antich y una arqueta del sigle passat bastant notable. Ensenyan també duas coronas pera la Mare de Deu y lo Infant, obras dels nostres consocis los germans Torruella, un cálzer, una palmatoria y varis missals. En una de las salas del primer pis s' hi troba la típica panera formada ab duas branques de fusta de cirera, y penjada desde 'l sostre per fortas cordas d' espart.

Se doná finalment un petit passeig per aquells encontorns al objecte de coneixer degudament llocs tant venerables y dignes d' inolvidable recordansa.

Se tregueren dibuixos per los senyors Doria y Vergés y se recu-

lliren los *Goigs* y la *Vida, miracles y martiris de S. Madi*, y los *Goigs* de S. Genís d' Agudells.

A un quart de deu arribaren nostres companys, á la ciutat satisfets de la esmentada excursió.

EXCURSIÓ PARTICULAR AL «GORCH DEL COMTE,»

EFFECTUADA PER LO SOCI D. ARTHUR OSONA,
lo dia 12 de Maig de 1881.

De Barcelona á l' estació de Breda, preus: 1.ª Rs. 29'50, 2.ª 22 y 3.ª 14'75.

De l' estació de Breda se pren lo camí que l' atravessa en direcció al Sur, fins arribar als pochos passos al llit del riu Tordera, pera girar á la esquerra en direcció al Est, seguint per los carrils que forman los carros sobre l' arena y pedregam, en direcció á Sant Jaume (ermita que atrau molta gent de l' encontrada en son aplech del 25 de Juliol), al peu mateix de la ermita y mas de Sant Jaume, que queda á la esquerra del camí, se passa la riera ó riu de Breda, á molts pochos passos de sa confluencia ab lo Tordera y s' entra en lo camí ral de Sant Celoni y Breda á Hostalrich, que es l' antiga carretera ó vía romana de Girona. Costeja eix camí, cuasi sempre, la vora esquerra del Tordera, al costat de las salzeredas del mateix riu, durant un quart d' hora, pera inclinar-se luego sobre uns 90 graus cap al Nort, deixant la salzereda del riu, pera atravessar lo ferro-carril de Barcelona á Fransa per lo pas á nivell. Durant un quart d' hora, lo camí segueix al mateix costat de la vía, á la ma dreta, fins á trovar la caseta del guarda de la vía, enfront del pas á nivell, que es precís atravessar y per una imperceptible baixada, lo camí segueix á l' esquerra allunyant-se de la vía pera aproximarse á las salzeredas del Tordera, entre vinyas y terras de conreu, inclinant-se luego al Nort-Est, quedant á la dreta la dita salzereda, fins que á un quart d' hora del pas á nivell esmentat, se trovan duas petites casas, á la esquerra sobre lo camí, á pochos passos la una de l' altre, la primera te per nom «Perxa-Astorch» y la segona «Can Sant del Camí Ral». Entre las duas casas per un caminet irregular pero ample, que arrenca del camí ral en direcció Sur, ó sia al riu Tordera, atravessant prats, ab pochos passos se baixa al

llegendari Gorch, inclinantse un poch á la dreta per las grandiosas, espessas y ombrívolas salzeredas del Tordera, ahont l' aire pur y embalsamat per las deliciosas y frescas auras matinals, dilata los pulmons tent aspirar ab plaher las aromáticas plantas que espontáneament matisan las verdas catifas que l' espessor de l' arbreda, impeding lo pas als raigs solars, conserva sempre frescas, donant al conjunt un cert to obscur, pero tant encisador, que una imaginació poética sens dubte creurá veure apareixer las ombras del malhaurat Ramon Berenguer II, fugint del punyal del seu germá bessó, En Berenguer Ramon II lo fraticida, y voltejant al entorn de lo «Gorch del Comte», conegut en tota la encontrada, per lo «Gorch de Perxa-Astorch» (1).

Lo dit Gorch, de forma casi circular, está alimentat per un cuasi imperceptible reguerol de pura y cristallina aygua que se desvia del Tordera, per entre la espessa y relliscosa herba del prat. Te una circumferencia de uns 36 pams de Nort á Sur y 32 del Est ó Oest poch més ó menys, essent sa profunditat de 16 á 20 pams. Está situat sota la gegantina salzereda, quals ramas li tapan los raigs del sol de Llevant y voltat, en part, per arbrets y jonchs, tot lo qual li dona un caràcter bastant tétrich. 300 passos més avall en direcció á Hostalrich, se trova lo «Gorch d' En Sant», alimentat per las sobreras ayguas del «Gorch de Perxa-Astorch» ó «del Comte.»

Lo «Gorch d' En Sant» es molt més gran y de doble profunditat, está tot éll voltat d' arbres bastant grans y espessos que li donan un aspecte encisador y cert to alegre, que fa contrast ab lo tétrich del de «Perxa Astorch» ó del «Comte», que registra una cruenta y sanguinaria página, de la heróica y gloriosa historia de Catalunya. Segons Balaguer, en Desembre de 1082, estant cassant Ramon Berenguer II, *cap d' estopa*, en las salzeredas del Tordera, fou sorprés y bárbarament assessinat per son germá bessó En Berenguer Ramon II *lo fraticida*, en lo lloch de «Perxa-Astorch», y pera ocultar lo crim, sepultá lo cadavre en lo Gorch, d' ahont fou extret pera esser enterrat en la catedral de Girona, ahont se guardan sas despullas (1).

(1) La encontrada, conservant pura la tradició del fidel astorch que Ramon Berenguer tenia á la ma, subjecte de la perxa, al esser assessinat, qual astorch voltejant per lo gorch feu descubrir lo crim, doná al siti ahont tingué lloch, lo nom de «Perxa-Astorch.»

(1) Historia de Catalunya, per Victor Balaguer. Tomo I, página 490.

Visitat lo històrich «Gorch del Comte», lo excursionista pot tornar á Breda, ó seguir lo camí ral, en direcció al Est durant un quart d' hora, fins que gira cap al Nort, seguint aquesta direcció sobre uns 10 minuts, contra corrent de la riera ó rieral d' Arbucias, que segueix á la dreta del camí, fins al peu del gran pont de pedra del camí de ferro, pera girar luego cap al Est, atravesant lo rieral. Tenint lo pont esmentat á l' esquerra, se segueix lo mateix camí ral, per una pujada de uns 10 minuts, fins á prop del «Hostal de la Conna» ahont lo camí ral bifurca ab la magnífica carretera de tercer ordre, que d' Arbucias porta á Hostalrich y seguint per la dita carretera un quart d' hora escás, lo viatjer podrá arribar á l' antiga vila de Hostalrich, pera contemplar y admirar las ben conservadas murallas que tancan tan historica com pintoresca vila coronada per la ciutadela (sistema Vauban) del mateix nom.

Hostal: «Can Callís».

De Hostalrich á Barcelona. Preus: 1.ª 32 rals. 2.ª 24 y 3.ª 16.

COMUNICACIÓ.

S' ha rebut del soci delegat á Manresa D. Vicents de Febrer una comunicació donant la següent nova: En lo mas anomenat *Massanés*, situat al extrém del terme de Castelladral llindant ab lo de Castellnou, propietat de D. Manel Oliva, de Sampedor, se trobá un gran nombre de sepulturas contenint sas corresponentas ossamentas. Están situadas en un plá un poch pendent, notanshi á curta distancia uns grans enderrochs, que per lo color de la pedra, l' escampament de las runas, l' esmicolat dels materials y altres indicis, fant conjeturar que contan alguns sigles d' existencia y que constituhan un grandió ó diversos edificis. Del cementiri no n' ha quedat rastre aparent, puix lo terrenó que comprenia ha acabat de convertirse en vinya durant aquesta primavera. Ditas sepulturas eranen gran nombre, de distintas midas y construhidas totas ab llosas de pedra de la llargada dels esqueletos ab la notable particularitat de que tots foren enterrats de cara á terra.

Ab motiu de las operacions de la plantació de la vinya se 'n destruïren moltes, mes las que opossaban dificultat á la operació del conreu se deixaren intactas, restantnhi en tal estat bastant nombre, com se pot veure arrencant tant solsament 25 ó 30 mallols dels darrerament plantats. Los ossos y cadavres sensers estaban en perfet grau de conservació. No hi ha datos segurs pera jutjar á quina época se remoná la construcció de dita necrópolis, pero podria conjeturarse que data del temps de la dominació serrahina.

NOVAS

S' han rebut las següents publicacions:

Revista Católica de Barcelona, *Boletín de anuncios de la imprenta religiosa y científica del heredero de D. Pablo Riera*, *El Monitor de primera enseñanza*, *Revista Administrativa*, de Barcelona; y *La Voz de la Caridad*, revista de beneficencia y prisiones de Madrid.

Lo distingit mestre compositor y director D. Joan Goula tingué la dignació de dedicar la funció del seu benefici, verificada lo 25 del corrent en lo Teatro Principal, á aquesta ASSOCIACIÓ CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS y á la *Associació d' excursions Catalana* havent sens dubte tingut en compte l' esperit catalanista que las anima, y la circumstancia de estrenarse en aquella funció una ópera catalana en un acte música del propi Sr. Goula sobre un llibret del mestre en gay saber, é individuo de la Catalanista, D. Damás Calvet titulat *A la voreta del mar*. La funció fou verament notable y l' escullit públich que hi assistí prodigá sos aplaudiments á la bella música de la opera y á la acertada execució ab que l' interpretaren la Sra Cepeda y 'ls Srs. Corsi, Tó y Jordá.

Las duas Associacions pera correspondre á la atenció del Mestre Goula li 'n feren present d' una alegórica estatueta d' argila, modelada expressament per lo jove y llorejat artista Sr. Gamot, y obsequiaren á cada un de aquells artistes ab unas planxas de marbre contenint una dedicatoria en lletres de plata.

En lo concurs obert á Vilanova y Geltrú pera la erecció d' un monument commemoratiu de l' inauguració del ferro-carril de Valls á Vilanova y Barcelona ha guanyat per unanimitat lo primer premi nostre distingit delegat á Madrit, y llorejat artista D. Ramon Padró. També hem vist ab satisfacció que li ha sigut confiat lo retrato del gran Fivaller, pera que figure en la galería de catalans il-lustres en lo Saló de Cent de Casa la Ciutat. Felicitem coralment á nostre amich per tant senyaladas distincions.

Han sigut ceditos á la Associació los objectes y obras següents:

Per D. Vicens Genovart Alsina: exemplars dels següents moluschs *Tphacianella*; *Neretina viridis*; *Bulimus*; *Nassa corniculum*; *Oliva nivea*; *Volvaria monilis*; *Ciprea quadripuntata*; *Ceritium gibbosum*; *Pupa granum*; id. *cuadridens*. Per la Societat lo Rat-Penat de Valencia: *Discurs* y poesíes que se lliçqueren y pronunciaren en la sessió inaugural. Valencia 1878; *Discurs* del president D. Jacinto Labaila, Valencia 1880; *Calendari llemosí* corresponent als anys 1879, 80 y 81; *Jochs florals* de 1879, Valencia 1880; *Resúmen* de las conferencias pronunciadas

en lo *Rat-Penat* per los Srs. Torres, Belda, Vives, Ciscar, Tramoyeres y Martinez y Aloy escrito por J. Vives Ciscar de la Arqueológica Valenciana, Valencia 1880. Per D. Joseph Presno y Garriga: copia d' uns detalls y d' una imatge de marbre existent en la ermita de Sant Medí del Vallés, dibuixos trets per lo propi donador. Per D. Joan Pons: Un grabat sobre pergami del segle XVIII. Per D. Alfret Gaza: *Goigs* de la gloriosa verge y martir Santa Susanna: *Sintaxis* seu compendium per Joan Torrolla, Cervera 1743, y una fotografia de la portalada de la esglesia de Sant Miquel Arcàngel de Barcelona. Provenient de l' excursió á Sant Medí del Vallés: *Vida y miracles* del gloriós mártir Sant Medí y un exemplar dels *Goigs* de l' ermita de Sant Medí. Per D. Joaquim Salariich: *Caldetas*, apuntes sobre sus antiguos baños y sus celebradas aguas minerales, per lo propi donador, Barcelona 1881. Per D. Joseph Franquet y Serra de Girona: *La moral de la Biblia* per lo Abat Didon (2 tomos); *Poesías religiosas* per D. Narcís Planas y Gispert y 12 exemplars de diferents *Goigs* catalans. Per D. Antoni Garcia y Dalmau: Un escut de marbre del segle XVIII. Per D. Pascual Godo Llorens: Un exemplar del periódich xino de Shanghai titolat *La Felicitat pera tothom*. Per lo Excm. Sr. President de la Diputació provincial de Barcelona: Un exemplar del *Informe acerca de las cepas de los Estados-Unidos de América*, por el Dr. D. Federico Trémols, Barcelona 1881. Per D. Lluís Roca y Florejachs: *La Seo*, Memoria de la Catedral antigua de Lérida, per lo propi donador, Lérida 1881. (2 exemplars) Per D. Juli E. Tarrats. *La primera aventura de Corentin Quimper* per Paul Feval, Barcelona 1879; *Del uso de los Baños de Mar en los niños* por el Dr. Brochard, Madrid 1879; *Aforismos de Hipócrates* por el Dr. D. Manuel Casal y Aguado profesor de Medicina en la Corte, Barcelona 1843. *Memoria sobre el empleo del Copaibato de Sosa*, París 1880. *El ácido fénico y sus compuestos fénato de amoniaco.—Acido sulfo.—Fénico.—Yodo.—Fénico etc.* *La Medicacion fosfórea; Almanaque Medical* del Dr. D. Jayme, 1881; *Revista de ciencias Médicas* periódico mensual de conocimientos médicos: Año 1875. Per D. Sebastiá Trullol y Plana: *Lo diamant perdut* ensaig dramátich en un acte y en vers original del propi donador, Barcelona 1881. Per lo *Instituto de Fomento del Trabajo Nacional*: *Manifestacion* proteccionista celebrada el dia 4 de Abril de 1881 en el Teatro Principal de Barcelona, Barcelona 1881. Per D. Artur Masriera y Colomer: *Julia*, Gerona 1881. Per lo Cav. Pio Rajna: *Un serventese contro Roma ed un Canto alla Vergine; Un nuovo mistero provenzale; Il dialetto milanese*, per lo propi donador. Per D. Carles Barberi: *Cary's new universal atlas*, contenint 60 mapas, Lóndres 1811.